

KRONIKA

1968 m. sausio 16 d. Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto Istorijos ir filologijos fakulteto filologijos mokslų mokslinių laipsnių teikimo tarybos posėdyje VVU Lietuvių kalbos katedros docentas Palionis Jonas, Juozo s., vienbalsiai apgynė filologijos mokslų daktaro laipsnio disertaciją „Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.“

Oficialieji oponentai: Estijos TSR MA akad. prof. filol. m. dr. P. Aristė, ist. m. dr. J. Jurginis ir filol. m. dr. J. Lebedys.

Disertaciją recenzavo LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos sektorius.

Taryba gavo Prahos Karlo universiteto prof. dr. P. Trosto, Krokuvos Jogailos universiteto prof. J. Safarevičiaus, Varšuvos universiteto Bendrosios kalbotyros katedros docentės T. Buchienės, Maskvos Poligrafijos instituto Rusų kalbos ir stilistikos katedros docentės E. Kedaitienės, Riazanės pedagoginio instituto Rusų kalbos katedros vedėjo prof. dr. V. Nikitino, Latvijos TSR MA Kalbos ir literatūros instituto vyr. moksl. bendr. filol. m. kand. A. Blinkenos ir vyr. moksl. bendr. filol. m. kand. D. Zemzarės, Latvijos Valstybinio P. Stučkos universiteto Latvių kalbos katedros docentės M. Rudzytės, Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedros narių docento B. Kalinausko, doc. V. Grinaveckio ir filol. m. kand. V. Drotvino teigiamus atsiliepimus.

Doc. J. Palionio studija – ilgo, didelio ir kruopštaus darbo rezultatas bei apibendrinimas. Autorius pasirinko pirmąjį lietuvių literatūrinės kalbos formavimosi laikotarpį, ap-

imančią daugiau kaip 150 metų, pakankamai ilgą ir gana sudėtingą.

Nagrinėdamas įvairius XVI–XVII a. lietuvių literatūrinės kalbos reiškinius, doc. J. Palionis plačiai panaudojo esamą mokslinę literatūrą, stambesnius ir smulkesnius veikalus.

Visas darbas išspausdintas¹. Disertacijos tema taip pat yra paskelbta straipsnių².

Disertaciją sudaro pratarinė, aštuoni skyriai, sutrumpinimų sąrašas ir plati reziumė rusų kalba.

Pirmoji darbo dalis skirta literatūrinės kalbos formavimosi problemai. Sprendžiama, nuo kada prasideda lietuvių literatūrinės kalbos istorija; duodama trumpa XVI–XVII a. lietuvių literatūrinės kalbos ir jos raidos charakteristika. Autorius nurodo, kad jau pačioje XVI a. pradžioje buvo kai kurios tendencijos formuoti literatūrinę lietuvių kalbą.

Antrojoje darbo dalyje duodama bendra lietuvių literatūrinės kalbos ir jos raidos charakteristika. Čia apsižvelgiama prie Rytų Prūsijos ir Didžiosios Lietuvos kunigaikštys-

¹ Lietuvių literatūrinė kalba XVI – XVII a., V., 1967.

² Lietuvių literatūrinės kalbos istorijos įvadas. Mokymo priemonė LTSR Aukštųjų mokyklų III–IV kurso studentams liuanistams, V., 1964; Bibliotekininkestės ir bibliografijos klausimai, III, 1964; Annali Istituto Universitario Orientale, IV, 1, Napoli, 1961; Pirmoji lietuvių kalbos gramatika, V., 1957 (įžanginis straipsnis su T. Buchiene); VVU IFF Mokslo darbai, I, 1955; „Вопросы языкознания“, № 2, 1954.

tės literatūrinės kalbos atšakų vystymosi ir jų sąveikos.

Trečiasis skyrius skirtas lietuvių rašybai XVI–XVII a. Doc. J. Palionis čia labai plačiai nagrinėja ir diachroniškai apibūdina lietuvių rašybą, pateikia svarbesnių to meto autorių rašybos lenteles–sistemas (Mažvydo, Kleino, Daukšos, Svirvydo).

Ketvirtoji, stambiausia darbo dalis sprendžia įvairius lietuvių literatūrinės kalbos ir tarmių sąveikos klausimus. Čia detalai išnagrinėjami visi autoriui prieinami senieji kalbos paminklai.

Penktoji dalis skirta XVI–XVII a. fonetinėms lietuvių kalbos ypatybėms. Autorius, remdamasis kalbos paminklais, iškelia tokias fonetines ypatybes, kurios svarbios ne tiktai baltistams, bet ir visiems indoeuropieistams.

Įvairios morfologijos ypatybės aptariamos šeštojoje darbo dalyje.

Linksnų, prielinksnių vartojimo, sakinio struktūros dalykai aptariami septintajame skyriuje.

Paskutinė darbo dalis skirta lietuvių literatūrinės kalbos leksikos ir frazeologijos problemoms. Ypač akivaizdžiai autorius įrodo, kokią įtaką turėjo lietuvių literatūrinei kalbai tos kalbos, iš kurių buvo verčiama. Leksikos skyriuje taip pat apibūdinami lenkų, vokiečių, baltarusių, lotynų ir graikų skoliniai bei kalkės.

Oponentų nuomone, doc. J. Palionio darbas parašytas ne tik su erudicija, bet ir moksliniu brandumu, reikiama lingvistine ir literatūrine kultūra.

1968 m. vasario 22 d. VVU Istorijos ir filologijos fakulteto filologijos mokslų mokslinių laipsnių teikimo tarybos posėdyje Respublikinio mokytojų tobulinimosi instituto Lietuvių kalbos ir literatūros kabineto vedėjas Aleksandravičius Juozas, Juozo s., vienbalsiai apgyrė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Kretingos tarmė“.

Oficialieji oponentai: filol. m. dr. Z. Zinkevičius ir doc. filol. m. kand. V. Grinaveckis.

Disertaciją recenzavo Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedra.

Taryba gavo Šiaulių K. Preikšo pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros katedros teigiamą atsiliepimą.

J. Aleksandravičius, vienas iš pirmųjų pokario metais, pradėjo tirti gimtąją Kretingos tarmę. Kretingos (vakarinė pajūrio žemaičių) tarmė įdomi tuo, kad ji daugeliu fonetikos ir morfologijos ypatybių gana ryškiai skiriasi ne tik nuo literatūrinės kalbos arba aukštaičių tarmių, bet ir nuo kitų žemaičių tarmių; ji turi nemažą bendrybių ir su išnykusia kuršių kalba. Beveik visa J. Aleksandravičiaus disertacija yra paskelbta³.

Darbą sudaro pratarinė, platus įvadas, pagrindiniai fonetikos ir morfologijos skyriai, gausus ir kruopščiai pateiktas tekstų rinkinys, didelis specifinės tarminės leksikos žodynas ir priedai: naudotosios literatūros, šaltinių bei tarmės atstovų ir sutrumpinimų sąrašai. Taip pat yra pridėti tarmės ploto žemėlapiai ir būdingiausių tarmės fonetinių ypatybių išsidėstymo schema. Darbą sudaro 626 puslapiai.

Įvade aptariama tarmės vardas, ribos, geografinė padėtis, kultūros-švietimo įstaigos ir kt., nurodoma gyventojų sudėtis, kalbinė tarmės ploto diferenciacija.

Fonetikos skyriuje aprašyti tarmės garsai, jų genetinis ryšys su literatūrinės kalbos atitikmenimis. Poskyryje apie tarmės priegaides pirmą kartą teisingai išaiškinta labai savotiška šio krašto žemaičių atitrauktinio kirčio priegaidžių sistema, aiškinama, kad atitrauktinis kirtis turi tvirtapradį charakterį.

Morfologijos skyriuje kruopščiai aprašyta gana sudėtinga tarmės linksnavimo ir asmenavimo sistema, nekaitomosios kalbos dalys, pateikiami gana vykę nagrinėjamų formų istorinės raidos bruožai.

³ Lietuvių kalbotyros klausimai, I, 1957; VVPI Mokslo darbai, VIII, 1959; Kalbotyra, IX, 1963; X, 1964.

Kaip tam tikrą tarmės ypatybę galima čia pažymėti, kad yra išlaikytos pilnos vardažodžių, įvardžių ir veiksmažodžių kaitymo dviskaitos paradigmos.

Tarmės tekstų skyrelis labai pavyzdingas, sudarytas apgalvotai.

Žodynas, kuriame pateikiama apie 3000 specifinių tarmės žodžių, yra puiki pagalbinė priemonė, skaitant tekstą, nes tarmės žodžių reikšmė paprastai neiškinama. Autoriui buvo padaryti priekaištai, kad į žodyną įdėti ir bendri visoms tarmėms skoliniai ir kt. žodžiai.

Darbe sukaupia ir iškelta aikštėn daug naujų, iki šiol dialektologams nežinomų kalbos duomenų. Daugelis jų yra svarbūs istorinei gramatikai ir apskritai kalbos istorijai. Iš tokių ypatybių reikėtų paminėti:

1. galūninis daiktavardžių vardininko kirčiavimas (junginiuose su kai kuriais prielinksniais), pvz.: *pry pačiai, pry trobai, pry aviē, pry obeliē* ir kt.,

2. išlaikymas siaurų *i, u*, kilusių iš *ī, ū* arba *in, un* žodžio gale priešingai *ę, ę* trumpų *jū, u* ir kt.,

3. išlaikymas suprieveiksmėjusių senovinių vietininkų kaip *tolīē, artiē*,

4. kai kurių liepiamosios nuosakos formų be formanto *-k-* (*bėgỹ, nešỹ* ir kt.) išlikimas ir kt.

1968 m. birželio 6 d. VVU Istorijos ir filologijos fakulteto filologijos mokslų mokslinių laipsnių teikimo tarybos posėdyje VVPI Lietuvos kalbos katedros vyr. dėst. Pakerys Antanas, Jurgio s., sėkmingai apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Lietuvių literatūrinės kalbos dvibalsių *au, ai, ei* akustiniai požymiai (Eksperimentinis fonetinis tyrimas)“.

Darbo vadovas – doc. E. Mikaluskaitė. Oficialieji oponentai: filol. m. dr. J. Kazlauskas ir filol. m. kand. J. Urbelienė.

Disertaciją recenzavo LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Dabartinės lietuvių literatūrinės kalbos sektorius.

Taryba gavo Maskvos Valstybinio M. To-rezo užsienio kalbų pedagoginio instituto Bendrosios kalbotyros katedros filol. m. kand. I. Torsujevos, ped. m. kand. V. Laptevo (Maskva), Maskvos Tautų draugystės universiteto Istorijos-filologijos fakulteto Rusų kalbos ir jos dėstymo metodikos katedros dėst. I. Loginovos, Latvijos Valstybinio P. Stučkos universiteto Anglų filologijos katedros doc. M. Vecuozulo ir filol. m. kand. M. Neiland, LTSR MA Fizikos ir matematikos instituto Atpažinimo procesų sektoriaus vadovo tech. m. kand. L. Telksnio ir VVU Eksperimentinės fonetikos laboratorijos tarybos teigiamus atsiliepimus.

A. Pakerio pasirinktoji tema aktuali, nes kalbinėje literatūroje lietuvių kalbos dvibalsiai traktuojami dvejopai: vieni kalbininkai dvibalsius laiko monofonemomis (Gramatika, I, 1965), o kiti – bifonemomis (J. Kazlauskas, E. Mikaluskaitė).

A. Pakerio darbas susideda iš įvado, trijų pagrindinių skyrių: 1. Darbo metodika, 2. Prozininiai požymiai, 3. Inherentiniai požymiai. Darbas baigiamas bendromis išvadomis, literatūros sąrašu ir priedais (sudaranchias net 117 psl.).

Darbe autorius naudojami visais šiuo metu labiausiai paplitusiais instrumentinės fonetikos metodais: oscilografiniu, spektriniu ir audiciniu. Geras tiriamosios medžiagos parinkimas, visapusiška jos analizė leido autoriui gauti išvadų, kurios yra visiškai patikimos ir žymi naują etapą lietuvių kalbos priegaidės prigimties tyrinėjimuose.

Pagrindinis šio darbo uždavinys – rasti invarietyvius, esminius akustinius kirčiuotų (tvirtapradžių bei tvirtagalių) ir nekirčiuotų (prieškirtinių bei pokirtinių) dvibalsių *au, ai, ei* požymius. Tirdamas šių garsų junginių fizines savybes, disertantas eksperimentu atliko taip, kad remiantis jų duomenimis, būtų galima spręsti šias problemas:

1. atskleisti dvibalsių *au, ai, ei* priegaidės fonetinę prigimtį, t. y. nustatyti, kuo akustiškai skiriasi tvirtapradžiai dvibalsiai nuo

tvirtagalių, pvz., *dušta* – *aūšta*, *kailių* – *kailių*, *teisė* – *teisė*;

2. eksperimentiškai patikrinti, kuri dvibalsių priegaidė (tvirtapradė ar tvirtagalė) girdima nekirciuotose skiemenyse, aprašyti šios priegaidės fonetinius požymius;

3. rasti dvibalsių ir dviejų savarankiškų balsių junginių skiriamuosius požymius;

4. nustatyti dvibalsių antrųjų sandų vokališkumo laipsnį;

5. iškelti dvibalsių bifonemiškumo fonetines prielaidas.

Nuo anksčiau parašytųjų A. Pakerio disertacija skiriasi keletu ypatybių. Tai eksperimentinės fonetikos tyrinėjimas tikrąja to žodžio prasme. Rašydamas šį darbą, autorius pasirodė esąs gabus eksperimentatorius, sugebąs meistriškai atlikti daug darbo ir kūrybingumo reikalaujančius instrumentinius ir psichologinius tyrimus, kelti ir spręsti pačius aktualiausius lietuvių fonetikos klausimus. Instrumentiniai tyrimai čia atlikti be priekaištų ir svarbiausia – gauti rezultatai yra patikimi.

A. Pakerys padaro išvadą, kad sudėtinių dvibalsių priegaidę charakterizuoja inherentiniai, o ne prozodiniai požymiai. Disertantas dvibalsius visai pagrįstai laiko dviejų fonemų junginiais. Antrasis dvibalsių sandas laikomas balsiniu elementu, nors darbe pažymima, jog visiškai įmanoma esanti ir sonorinė to sando interpretacija. Visiškai įrodyti antrųjų sandų *u*, *i* vokališkumą ar sonoriškumą galima būtų tik ištyrus koresponduojančių su šiais balsiais priebalsių *v* ir *j* akustinius požymius įvairiose fonetinėse pozicijose.

A. Pakerys išryškino, kuo nagrinėjami dvibalsiai skiriasi nuo junginių dviejų greta esančių balsių, priklausančių skirtingiems skiemenims, instrumentiniu būdu įrodė jų antrųjų sandų vokališkumą, išskėlė kai kurias jų bifonemiškumo fonetines prielaidas, gana visapusiškai ištyrė tų dvibalsių prozodinius požymius (pagrindinio tono, momentinio intensyvumo dinamiką, abiejų sandų bendro energijos kiekio ir trukmės santykį).

Darbe, remiantis visomis prieinamomis eksperimentinio kalbos akustinių ypatybių tyrimo priemonėmis, įtikinamai įrodoma, kad pagrindinio tono kitimas nėra invariatiškas dvibalsių priegaidės požymis, vadinas, ne jis vaidina svarbiausią vaidmenį, skiriant tvirtapradę priegaidę nuo tvirtagalės.

Disertacijos išvadomis galės pasinaudoti lietuvių kalbos priegaidžių tyrinėtojai, bendrinės tarties mokytojai, fonetikos vadovėlių autoriai ir kt. Darbas turi reikšmės ir analogiškų bendrosios kalbotyros problemų sprendimui.

Disertacijos tema yra paskelbta straipsniu⁴.

*

1968 m. birželio 20 d. VVU Istorijos ir filologijos fakulteto filologijos mokslų mokslinių laipsnių teikimo tarybos posėdyje Mokyklų mokslinio tyrimo instituto mokslinis sekretorius Šoblinkas Adomas-Pranciškus, Stasio s., sėkmingai apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Dabartinės lietuvių kalbos veiksmažodžio stilistika“.

Darbo vadovas – doc. J. Pikėlingis. Oficialieji oponentai: LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vyr. moksl. bendr., filol. m. dr. L. Gineitis ir Kauno Bendramokslinio fakulteto Filologijos katedros vyr. dėst. filol. m. kand. V. Labutis.

Disertaciją recenzavo Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedra.

Taryba gavo Maskvos universiteto Filologijos fakulteto Anglų kalbos katedros dėst. A. Poltorackio ir Latvijos Valstybinio P. Stuč-

⁴ Eksperimentinės fonetikos ir kalbos psichologijos kolokviumo medžiaga, II. V., 1966; „Tarybinė mokykla“, Nr. 5, 1967; Spalio revoliucija ir visuomenės mokslai Lietuvoje, V., 1967; Kalbotyra, XVII, 1967; „Baltistica“, 3, 1967; Argumenta lectionum (VI tarptautinis fonetikų kongresas), Praha, 1967; Mokslinės konferencijos „Fonetikas un fonologijas aktuāls problēmas“ tezēs, Ryga, 1968.

kos universiteto Latvių kalbos katedros doc. J. Rozenbergo teigiamus atsiliepimus.

Lietuvių kalbos veiksmazodis – labai sudėtinga kalbos dalis. A. Šoblinskas pasiryžo išanalizuoti visų veiksmazodžio formų sinoniminius santykius, ekspresines ypatybes ir funkcinę stilistinę priklausomybę.

Darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys ir bendros išvados.

Įvadas susideda iš dviejų dalių. Pirmojoje autorius duoda grafišką veiksmazodžio sinoniminių ryšių schemą, aiškina kai kuriuos terminus, aptaria šaltinius. Antroje dalyje trumpai nušviečiama lietuvių kalbos stilistikos istorija. Teorinės stilistikos problemos paliečiamos labai trumpai.

Pagrindinė temos medžiaga dėstoma pagal gramatinę veiksmazodžio struktūrą. Pirmiausia aptariama asmenuojamųjų formų sinonimija ir ekspresinės ypatybės, išskiriamas vientisinių laikų, vientisinių nuosakų ir sudurtinių laikų bei nuosakų stilistinis vartojimas. Atskirai aptariama bendraties stilistinė reikšmė, būdiny, siekinys. Naujai ir įdomiai išnagrinėti dalyvio, padalyvio, pusedalyvio stilistiniai atspalviai, nes šios formos lietuvių kalboje iki šiol dar visai buvo nenagrinėtos.

Nagrinėdamas stilistines veiksmazodžio funkcijas, disertantas parodo tas leksines, morfologines, intonacines priemones, kurios ir suteikia atitinkamoms veiksmazodžių formoms vienokį ar kitokį stilistinį nuspalviniimą. Stilistiniai niuansai aptariami labai detalai, išvados paremtos gausiais kalbos pavyzdžiais iš įvairių šaltinių: iš liaudies šnekamosios kalbos, iš tautosakos, iš grožinės literatūros, iš publicistikos, iš mokslo veikalų. Daugelyje vietų autorius naudoja ir stilistiniu eksperimentu, t.y. šalia aptariamąsios formos duotame pavyzdyje įdeda kitą formą, atstojančią pirmąją. Bet šie eksperimentai ne visur vienodai autoriui yra pavykę.

Sangražinių veiksmazodžių ir veiksmazodžių semantinių grupių stilistinio vartojimo A. Šoblinskas savo darbe nenagrinėja.

Darbo pabaigoje duodamos bendros išvados. Priedą sudaro šaltinių sutrumpini-

mai ir 150 pozicijų lietuvių, rusų, lenkų, latvių, vokiečių ir kt. kalbomis literatūros sąrašas.

„Autorius atliko didžiulę laboratorinę gausių tekstų analizę. Jis parodė – tai svarbu pabrėžti – gerą orientaciją, klasifikuodamas medžiagą grupėmis, tai yra – atpažindamas dažnai iš tikrųjų subtilius stilistinius frazės niuansus“ – vertindamas A. Šoblinsko darbą, pasakė oficialusis oponentas dr. L. Gineitis.

Disertacijoje sukauptos kalbinės medžiagos stilistinė analizė bei padarytomis išvadomis galės pasinaudoti visi, kurie domisi lietuvių kalbos praktika (rašytojai, žurnalistai ir kt.).

Disertacijos tema autoriui paskelbė nemaža straipsnių⁵.

*

1968 m. rugsėjo 19 d. VVU Istorijos ir filologijos fakulteto filologijos mokslų mokslinių laipsnių teikimo tarybos posėdyje VVU Bendramokslinio fakulteto Filologijos katedros vyr. dėst. Keinys Stasys, Stasio s., sėkmingai apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją tema „Lietuviškų vienažodžių terminų darybos tipai“.

Darbo vadovas – doc. V. Urbutis. Oficialieji oponentai: prof. filol. m. dr. J. Lebedys ir filol. m. kand. A. Sabaliauskas.

Disertaciją recenzavo Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedra.

Taryba gavo LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Terminologijos komi-

⁵ „Tarybinė mokykla“, Nr. 11, 12, 1965; Nr. 12, 1966; Nr. 5, 6, 1967; „Tarybinis mokytojas“, Nr. 90, 96, 100, 104, 1965; Nr. 7, 16, 1966; Nr. 2, 12, 23, 33, 43, 61, 1967; „Moksleivis“, Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 1967; „Kalbos kultūra“, 9, 1965; Stilistikos pratybos, V., 1965; Leksikos ir stilistikos pratybos, V., 1967; Veiksmazodžio stilistika, V., 1967; Mokymo ir auklėjimo klausimai, V., 1968; Mokyklų mokslinio tyrimo instituto 1967 m. mokslinės konferencijos pranešimų tezės, V., 1967.

sijos pirmininko doc. J. Kruopo ir atsakingo sekretoriaus K. Gaivenio, Kauno Politechnikos instituto prof. A. Novodvorskio, Mokyklų mokslinio tyrimo instituto Lietuvių kalbos ir literatūros sektoriaus teigiamus atsiliepimus.

S. Keinio disertacijos tema svarbi ir aktuali, nes terminai ypač intensyviai kuriami paskutiniaisiais dešimtmečiais.

Disertaciją sudaro pratarė, dviejų dalių tyrinėjimas, išvados, sutrumpinimai ir cituotos literatūros sąrašas.

Autorius svarbiausiu darbo tikslu laiko: 1. parodyti tikruosius žodžių darybos procesus terminologijoje, 2. iškelti teikiamus vartosenai terminų darybos tipus.

Pirmojoje dalyje „Lietuvių terminologijos kūrimo teorinių pagrindų ir praktinio darbo apžvalga“ autorius aptaria bendruosius terminologijos kūrimo principus, pagrindines tendencijas. Terminologijos istorija pradama nuo senųjų lietuviškų raštų – M. Mažvydo, M. Daukšos, K. Sirvydo veikalų. Antrasis etapas siejamas su S. Daukanto, L. Ivinskio, J. Pabrėžos ir kitų XIX a. žymių žmonių veikla.

Antrojoje darbo dalyje sinchroniškai nagrinėjami dabartiniai vienažodžių terminų darybos tipai. Autorius pasirinko tik vienažodžių terminų, padarytų iš daiktavardžių, darybos nagrinėjimą. Ši dalis parašyta labai kruopščiai: priesagų, galūnių, priešdėlių vediniai apskaičiuojami, suskirstomi (pagal pamatinius žodžius, terminologijos sritis, darybą reikšmę ir t.t.). Pateikiama daug lentelių. Disertantas duoda aiškia, tiksliai 4931 termino darybos analizę. Darbe išryškina mos dariausios priesagos, nurodomi, kai kurie skirtumai nuo įprastinės lietuvių kalbos žodžių darybos.

Pagrindiniais darbo šaltiniais disertantas pasirinko aštuonis, išėjusius iš spaudos ir Terminologinės komisijos aprobuotus, įvairių sričių lietuvių kalbos terminologinius žodynus.

Oficialusis oponentas prof. dr. J. Lebedys nurodė, kad disertantas, kalbėdamas apie

terminų darybos netaisyklingumą, pamorfemius vertinius ir kt. yra pernelyg atsargus, nedrąsus. Autorius neduoda tvirtų, pavyzdžiais paremtų, pasiūlymų, kaip vieną ar kitą netinkamą terminą pakeisti geresniu.

Nežiūrint į tai, kad darbe ne viskas iki galo sunorminta, juo galės pasinaudoti ne tik tie, kurie dirba terminologijos darbu, bet ir vidurinių mokyklų programų sudarytojai bei įvairių dalykų vadovėlių autoriai, kuriems ypač aktualus terminologijos klausimas.

Disertacijos tema paskelbti šie straipsniai⁶.

1968 m. lapkričio 14–16 d. vyko dvidešimt pirmoji SMD konferencija, skirta komjaunimo 50-mečiui.

Pranešimų tezės išspausdintos⁷.

Lietuvių kalbos sekcijoje (moksl. vadovas filol. m. kand. A. Girdenis, sekcijos pirmininkė L. Poženčiūtė) perskaityti ir aptarti šie pranešimai: „Iš medicinos terminų istorijos (Gydytojo sąvokos pavadinimai)“ (III k. stud. I. Kiudulaitė; moksl. vad. filol. m. dr. J. Palionis), „J. Jablonskis – frazeologizmų ir specifinių žodžių junginių vertėjas“ (II k. stud. S. Vasiliauskaitė, moksl. vad. filol. m. kand. A. Piročkinas), „Iš pramonės terminų istorijos (Malūno pavadinimai)“ (III k. stud. T. Guogaitė; moksl. vad. filol. m. dr. J. Palionis), „Tarptautiniai žodžiai Mieželaičio poezijoje“ (III k. stud. D. Aleknaite; moksl. vad. filol. m. dr. J. Palionis), „Sakinio aktualioji skaida ir jos reikimo būdai lietuvių kalboje“ (V k. stud. D. Bajorūnaitė; moksl. vad. doc. J. Pikilingsis), „Funkciniai ir emoci-

⁶ „Mokslas ir technika“, Nr. 2, 3, 4, 5, 1966; Nr. 4, 5, 10, 1967; Spalio revoliucija ir visuomenės mokslai Lietuvoje, V., 1967; Kalbotyra, XVIII, 1967; Mokslinė aukštųjų mokyklų dėstytojų konferencija lietuvių kalbos klausimais, skirta Spalio 50-mečiui. Programa ir pranešimų tezės, V., 1967.

⁷ XXI studentų mokslinės konferencijos pranešimų tezės, filologija ir istorija, V., 1968.

niai žodžių atspalviai“ (V k. stud. D. Tarvydaitė; moksl. vad. doc. J. Pikčilingis).

Žiūri I vietą skyrė D. Bajorūnaitei, II – S. Vasiliauskaitei, III – D. Tarvydaitei.

E. Eidukaitienė

1968 m. balandžio 17–19 d. vyko Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto XXIII studentų mokslinė konferencija, skirta VLKJS 50-osioms metinėms.

Lietuvių kalbos ir literatūros sekcija (vad. doc. A. Vaitiekūnienė) išklausė keletą pranešimų: stud. S. Orentaitė „Jauno žmogaus likimas A. Bieliausko „Kauno romane“ (moksl. vad. doc. A. Vaitiekūnienė); stud. A. Ginkus „J. Degutytės eilėraščių analizė“ (moksl. vad. doc. K. Umbrasas); stud. O. Kucinaitė „Viduklės tarmės fonetika“ (moksl. vad. doc. V. Grinaveckis); stud. M. Rumbutytė „K. Donelaičio gamtovaizdžio auklėjamoji prasmė“ (moksl. vad. doc. J. Riškus); stud. K. Grigaliūnas „Asmenvardžių kirčiavimas“ (moksl. vad. vyr. dėst. K. Kuzavinis); stud. A. Mockaitytė „Estetinis auklėjimas XI klasėje per literatūros pamokas (S. Nėries kūrybos pagrindu)“ (moksl. vad. doc. V. Auryla); stud. E. Trepnaitytė „Priebalsiai /k/ /g/ dabartinėje lietuvių literatūrinėje kalboje“ (moksl. vad. doc. E. Mikalauskaitė); stud. J. Viskauskaitė „Bejungtukiai sakiniai dabartinėje lietuvių kalboje“ (moksl. vad. doc. B. Kalinauskas).

1968 m. balandžio 27 d. Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedra, Respublikinis Mokytojų tobulinimosi institutas, Plungės rajono Liaudies švietimo skyrius surengė Plungėje mokslinę metodinę konferenciją, skirtą V–VIII klasių mokinių literatūrinės tarties ugdymui vietinės tarmės (žemaičių dounininkų) sąlygomis.

Į konferenciją buvo pakviesti kaimyninių Kretingos, Mažeikių, Skuodo, Klaipėdos rajonų mokyklų lituanistai, kurie išklau-

sė aktualius pranešimus: VVPI e. doc. p. V. Drotvinas skaitė pranešimą „Literatūrinės kalbos norminimas ir mokykla“; VVPI docentas V. Grinaveckis „Literatūrinės kalbos ir žemaičių tarmių sąveika“; VVU filol. m. kand. A. Girdenis „Tarties ir kirčiavimo ugdymas“; mokyt. J. Tarvydas „Tarties reikšmė rašybos mokymui“; VVPI vyr. dėst. K. Kuzavinis „Asmenvardžių formos ir kirčiavimas“; MMTI sektoriaus vedėjas B. Dobrovolskis „Respublikos mokytojų perkvalifikavimo klausimai ir naujovės bei pakeitimai lietuvių kalbos ir literatūros programoje“.

Konferencijos pranešimai bus paskelbti atskiru leidiniu.

VVPI prorektorius filol. m. kand. V. Drotvinas ir VVPI doc. V. Grinaveckis parengė ir įteikė „Minties“ leidyklai darbą (apie 9 lankus) „Kalbininkas Kazimieras Jaunius“. Knygoje aprašytas įžymiojo lietuvių kalbininko gyvenimas ir moksliniai darbai (V. Drotvinas). Taip pat pateikti K. Jauniaus tarmių aprašai, išversti į lietuvių kalbą, perrašyti dabartine transkripcija ir komentuoti.

*

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedra š.m. gegužės 20 d. surengė žymiojo lietuvių kalbininko K. Jauniaus 120-tųjų gimimo metų minėjimą – konferenciją. Čia susirinko gausus būrys instituto dėstytojų, studentų, Vilniaus miesto visuomenės atstovų. Klausytojus labai sudomino kraštotyrininko Šilalės liaudies švietimo skyriaus pedagoginio kabineto vedėjo Vl. Statkevičiaus pranešimas apie prof. K. Jauniaus gimtinę Lembo kaime. Apie kalbininko gyvenimą ir nuopelnus lietuvių filologijai pranešimą skaitė filol. m. kand. V. Drotvinas. K. Jauniaus ryšius su K. Būga nušvietė svečias iš Vilniaus Valstybinio universiteto filol. mokslų daktaras Z. Zinkevičius. Instituto doc. V. Grinaveckis paskaitė pranešimą apie K. Jauniaus lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją, aprašus, nurodė K. Jauniaus darbų svarbą istorinei lietuvių dialektologijai.

LTSR Valst. respublikinės bibliotekos Lituanistikos skyriaus vyr. bibliografas filol. m. kand. St. Skrodenis kalbėjo apie dar nespausdintus K. Jauniaus darbus, laukiančius tyrinėtojų.

Konferencijos dalyviai apžiūrėjo K. Jauniaus darbų ir spaudos atsiliepimų apie jį ekspoziciją.

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto Eksperimentinės fonetikos ir kalbos psichologijos laboratorijoje toliau buvo eksperimentiškai tyrinėjami lietuvių kalbos garsai. Tų eksperimentų duomenys apibendrinti straipsniuose bei pranešimuose, skaitytuose įvairiose mokslinėse konferencijose:

1) 1968 m. kovo mėnesį Maskvoje vykusiame simpoziume intonacijos tyrimo klausimais filol. m. kand. J. Urbelienė, filol. m. kand. B. Svecevičius ir filol. m. kand. A. Pakerys skaitė kompleksinį pranešimą „Priegaidės ir intonacijos sąveika lietuvių kalboje“.

2) 1968 m. kovo mėnesį Rygoje vykusioje konferencijoje „Fonetikos ir fonologijos aktualiausios problemos“ filol. m. kand. A. Pakerys skaitė pranešimą „Lietuvių kalbos tvirtapradžių ir tvirtagalių dvibalsių motyvinė interpretacija“.

3) 1968 m. birželio 17–18 dienomis Kaune vykusiame simpoziume „Interferencijos problemos kalbų mokyme“ filol. m. kand. A. Pakerys skaitė pranešimą „Lietuvių kalbos dvi-

balsių akcentinės ypatybės“, filol. m. kand. J. Urbelienė „Gimtosios kalbos interferencija mokantis prancūzų kalbos tarimo“, vyr. dėst. M. Talandienė „Gimtosios kalbos interferencija mokantis anglų kalbos“, doc. F. Mažulis „Apie interferenciją, dėstant lietuviams rusų kalbos būtojo laiko formas“, vyr. dėst. A. Jankovičius „Kai kurie rusų kalbos pasakojamosios intonacijos mokymo klausimai“.

Pranešimų tezės atspausdintos atskiru leidiniu.

P. Bikulčienė

1968 m. gegužės 10–11 d. Šiaulių K. Preikšo pedagoginiame institute įvyko XII studentų mokslinė konferencija.

Lietuvių kalbos sekcijoje buvo perskaityti šie pranešimai: „Mokyklinio vadovėlio analizė“ – IV k. stud. D. Mišeikytė (moksl. vad. vyr. dėst. V. Sirtautas), „Klausiamųjų sakinių ir atsakymų į juos struktūra“ – IV k. stud. S. Rutkutė (moksl. vad. vyr. dėst. Č. Grenda), „Lietuvių kalbos reikiamybės dalyvių vartojimas“ – VVU Bendramoksl. fak. stud. B. Vaičekauskienė (moksl. vad. filol. m. kand. V. Labutis), „Morfologijos kurso kartojimas VI klasėje“ – IV k. stud. R. Zaleckaitė (moksl. vad. vyr. dėst. P. Masiulis).

V. Sirtautas